

ПРАГРАМНАЕ ЗАБЕСПЯЧЭННЕ НА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Сілко Е.І., Грышко М.М.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь

Дадзіра Т.П. – выкладчык

У працы разглядаецца спроба папулярываваць родную мову ў сферы інфармацыйных тэхналогій. Прыведзены прыклады спецыфічнай прысутнасці беларускай мовы ў камп'ютарным асяроддзі як адной з умоў яе далейшага захавання і выкарыстання

У сучасным свеце штодзённа з'яўляюцца новыя праграмныя прадукты і забеспячэнне, а старыя, у сваю чаргу, удасканалюцца і развіваюцца надзвычай хуткімі тэмпамі ў адпаведнасці з патрабаваннямі і запытамі карыстальніка, каб ажыццяўляць выкананне ўсё больш складаных задач і праектаў. Такія праграмы дазваляюць карыстальніку працаваць з інфармацыяй і формаю яе ўяўлення, не выходзячы з дома з дапамогай пары клікаў.

Але з чаго ж пачынаецца выкарыстанне камп'ютара? З банальнага запуску базавых праграм. Узгадваем усім нам вядомую Віндаўз. Windows – у інфарматыцы: аперацыйная праграма кампаніі «Microsoft», якая дазваляе ажыццяўляць работу ў шматзадачным рэжыме [1]. Гэта менавіта тая праграма, якая ажыццяўляе запуск і работу ўсіх астатніх праграм на камп'ютары. Згодна са статыстыкай, Windows усталявана на 75% камп'ютараў ва ўсім свеце. У кожнай краіне, адпаведна, Windows мае пэўны моўны аналаг, у залежнасці ад нацыянальнай мовы краіны. Але ці існуе адаптацыя пад беларускамоўных карыстальнікаў?

Тэма беларускай мовы заўсёды была актуальна ў нашай краіне, бо, нягледзячы на афіцыйнае двухмоўе, амаль што ўсе праграмы і праграмнае забеспячэнне распрацоўваюцца на рускай мове ці перакладаюцца з англійскай на рускую. Фактычна праграм на беларускай мове не існуе. Гэта здаецца недарэчным і няправільным, калі ўлічваць тот факт, што Беларусь можна смела назваць ІТ-дзяржавай з вялікай колькасцю высокакваліфікаваных спецыялістаў. Чаму так адбываецца і якія ў беларускай мовы перспектывы ў сферы інфармацыйных тэхналогій?

Магчыма, тлумачэнне гэтаму наступнае: беларуская мова займае даволі супярэчлівае становішча ў нашай краіне. Адначасова з тым, што яна з'яўляецца афіцыйнай, яна амаль не выкарыстоўваецца насельніцтвам, а сучаснае пакаленне нячаста сутыкаецца з роднай мовай. Па афіцыйных звестках, беларускую мову выкарыстоўваюць толькі 3% насельніцтва нашай краіны. З гэтага вынікае, што распрацоўшчыкі і праграмісты проста не ўспрымаюць названую мову ў якасці актуальнай. Наступным фактарам, які ўплывае на распаўсюджанне беларускай мовы ў сферы ІТ, з'яўляецца яе складанасць: у працэсе перакладу нават самых звычайных тэкстаў або навуковых артыкулаў узнікае досыць шмат цяжкасцей і пытанняў, якія часам здаюцца проста невырашальнымі. Гэта таксама пэўным чынам аддаляе распрацоўшчыкаў ад стварэння беларускамоўных праектаў. У дадатак да ўсяго, адной з прычын можна лічыць банальнае няведанне беларускай мовы самімі распрацоўшчыкамі, што фактычна з'яўляецца мінусам сучаснай сістэмы адукацыі.

Але ўсё вышэйпералічанае зусім не азначае, што спроб стварэння якіх-небудзь праграмных прадуктаў на беларускай мове не адбываецца. Не так даўно ІТ-спецыялісты ўсё ж змаглі рэалізаваць беларускамоўную версію той самай аперацыйнай сістэмы Віндаўз. Зразумела, выпуск праграмы адбыўся ў эксперыментальным рэжыме і патрабуе мноства дапрацовак, бо асобныя функцыі і звыклыя нам опцыі выклікаюць складанасці перакладу, таму па-ранейшаму застаюцца рускамоўнымі. Яшчэ адным істотным мінусам можна лічыць і тое, што на беларускую мову перакладзеныя выключна базавыя праграмы, якія ўваходзяць у асноўны пакет Windows, астатнія ж застаюцца на рускай мове.

Яшчэ адна спроба папулярываваць родную мову ў сферы інфармацыйных тэхналогій была ажыццяўлена студэнтамі сталічных ВНУ, якія ў сваім праекце "Беларускага софту" [2], [3] падалі пераклады досыць вялікага ліку праграм для персанальных камп'ютараў і смартфонаў. У дадатак да ўсяго ў склад так званага "софту" ўвайшло мноства рэфератаў па беларусазнаўстве і некалькі кніжных выданняў у электронным фармаце. Пробная версія гэтага праекта была досыць паспяховай і ўжо паспела атрымаць пэўную папулярнасць у вузкіх колах тых, хто не толькі разбіраецца ў камп'ютарах, але і паважае родную мову. На дадзены момант вядзецца актыўная работа над стварэннем новай, палепшанай версіі.

Відавочна, што ажыццявіць усе гэтыя пераклады было б проста немагчыма, не ведаючы, як перакласці на беларускую мову розныя камп'ютарныя тэрміны і правільна іх ўжыць пры фармулёўцы функцый камп'ютара ў працэсе распрацоўкі інтэрфейса. Менавіта для вырашэння такіх задач выкарыстоўвалася мноства розных слоўнікаў. Але ж шукаць патрэбную інфармацыю ў розных крыніцах адначасова, пастаянна перамякаючыся паміж імі, не так зручна, як калі б уся неабходная інфармацыя змяшчалася ў адной крыніцы. Такая праблема падштурхнула многіх распрацоўшчыкаў на ідэю стварэння электронных слоўнікаў, у прыватнасці слоўнікаў камп'ютарнай лексікі. Перспектыва стварэння такіх слоўнікаў была вельмі шматбагатай, падавала надзеі. Бо кожны з нас гарантавана сутыкаўся з праблемай перакладу, калі кожнае з патрэбных слоў перакладаецца

даслоўна, але фраза цалкам начыста губляе свой першапачатковы сэнс. З мэтай раз і назаўжды скончыць з гэтай праблемай была створана «Электронная энцыклапедыя» [4], што ўключае ў сябе вялікае мноства паняццяў і тэрмінаў, у тым ліку і звязаных з камп'ютарам.

Адным з найбольш цікавых фактаў, што звязвае ўсе праекты разам, з'яўляецца тое, што яны набылі наймаверную папулярнасць сярод карыстальнікаў за доволі кароткі час. Хтосьці ўсталёўваў новую аперацыйную сістэму і софт на свой персанальны камп'ютар проста праз цікаўнасць, хтосьці з прычыны павагі да роднай мовы і, адпаведна, з мэтай падтрымаць яе далейшае развіццё, але самае галоўнае тое, што поспех кожнага з праектаў проста відавочны.

Такім чынам, можна зрабіць выснову, што распрацоўка беларускамоўных праграм ўсё ж такі вядзецца, хоць і не вельмі хуткімі тэмпамі. З'яўленне праграмнага забеспячэння на беларускай мове з'яўляецца вялікім плюсам не толькі для самой мовы і развіцця сферы інфармацыйных тэхналогій у нашай краіне, але і для распрацоўшчыкаў, якія змогуць такім чынам ствараць і рэалізоўваць новыя праекты. Прысутнасць беларускай мовы ў камп'ютарным асяроддзі – адна з умоў яе далейшага захавання і выкарыстання.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Уласевіч, В.І. *Слоўнік новых слоў беларускай мовы* / В.І. Уласевіч, Н.Д. Даўгулевіч. – Мінск : ТетраСістемс, 2009. – 448 с.
2. *Soft на-беларуску - Belarus Soft - Новыя пераклады [Электронны рэсурс]*. – Рэжым доступу: <http://belazar.info/belsoft/>. – Дата доступу: 14.05.2020.
3. Квяткоўскі, С. *Выйшаў з друку кампакт-дыск "Беларускі софт"* / С. Квяткоўскі // *Радыё Свабода [Электронны рэсурс]*. – Рэжым доступу: <https://www.svaboda.org/a/761737.html>. – Дата доступу: 14.05.2020.
4. *Slounik.org: беларускія слоўнікі і энцыклапедыі [Электронны рэсурс]*. – Рэжым доступу: <http://www.slounik.org/>. – Дата доступу: 14.05.2020.